

TYRGILS SAXLUND:

Tankar kring ett partiprogram

I förra numret av Svensk Tidskrift redogjorde partisekreterare Lars Tobisson för moderaternas förslag till nytt partiprogram. Fil dr Tyrgils Saxlund har granskat förslaget. Han är mycket positiv, men han vill ha bort vissa delar och få andra framhävda. Att förslaget lägger stark tonvikt på begreppet personlig frihet finner han särskilt värdefullt. Han pekar på att torypartiet i Storbritannien också nyligen lagt fram en pogramskrift där man finner liknande tankegångar. Sådant ligger i tiden och behövs, menar författaren.

I många länder pågår i våra dagar inom de konservativa partierna en intensiv ideologisk debatt. I vårt grannland Norge har Høyre genomgått en ideologisk nyorientering, som resulterat i stark frammarsch bland väljarna. Även i många andra länder kan man märka samma nyorientering, som dock i allmänhet inte sätter spår i svenska massmedia. Ett uttryck för detta nytänkande är skriften "The Conservative Opportunity" (redaktör: Lord Blake, MacMillan förlag). Flera av de främsta yngre akademikerna inom tory-partiet medverkar i denna samlingsvolym, i vilken man kan utläsa vilka vägar de engelska konservativa tänker slå in på under det närmaste decenniet.

En av medarbetarna skriver, att 70-talet förmodligen är ett mycket lämpligt decennium för att vidareutveckla de konservativa idéerna. Orsakerna till detta är framför allt den konflikt, som råder mellan å ena sidan den parlamentariska demokratin och å den andra det sätt på vilket dagens samhälle fungerar. De byråkratiska organens liksom de fackliga intresseorganisationernas makt har blivit allt större och kommit att sträcka sig över allt vidare områden. De enskilda medborgarnas handlingsutrymme har minskat. I detta samhälle har de konservativa en viktig uppgift i att slå vakt om den personliga friheten.

Idédebatten pågår inte bara inom de konservativa partierna. Även den socialistiska vänstern har flyttat fram sina positioner. I europeiskt perspektiv har den så kallade euro-kommunismen blivit en allvarlig fara för vårt hittillsvarande samhälle. En insiktsfull bedömare som Henry Kissinger har var-

nat för konsekvenserna av ett ökat kommunistiskt inflytande på politiken i länder som Frankrike och Italien. Även inom svensk socialdemokrati pågår sedan länge en radikalisering. Många ungdomar, framför allt inom de akademiska grupperna, dras till radikala kommunistiska läror. Kommunistpartiet i Sverige har alltmånga utvecklats från att ha varit ett arbetarparti till att bli ett akademikerparti med stark ungdomlig prägel. Behovet av en slagkraftig konservativ – eller borgerlig – ideologi är mot den bakgrunden stort.

Tyvärr tycks samtidigt idéutbytet mellan de olika ideologierna ha avsmunat. Bara för några decennier sedan kunde ännu konservativa, liberaler och socialister av olika skattningar utbyta tankar och värderingar. Något sådant förekommer knappast längre. Varje grupp predikar för sina trogna och ignorerar i det stora hela de ideologiska motståndarnas argument. Speciellt märkbart är detta i det faktum, att det knappast förekommer någon som helst idédiskussion mellan till exempel yngre konservativa och marxister. Det politiska debattklimatet är hårt i dagens Sverige och återspeglar därigenom den politiska verkligheten.

Moderat grundsyn

Det är mot denna bakgrund, som Moderata Samlingspartiet har påbörjat sitt ideologiska programarbete. Det intresse, som kommit det till del från både de aktiva partiarbetarnas och sympatisörernas sida, visar att det finns en vitalitet i dagens Moderata Samlingsparti, som är hoppgivande för framtiden.

Det är också uppenbart, att det ideologiska programarbetet är någonting som känns angeläget bland partiets väljargrupper. Det programförslag, "Moderat grundsyn", som nu remissbehandlas ute i partioorganisationen, innebär en nyorientering, som visar hur moderaterna på avgörande punkter är ett parti i förvandling – någonting som kan få stora konsekvenser för svensk politik i framtiden.

Man omprövar sina ståndpunkter och läser sig inte i en äldre ideologisk terminologi. Det är med stor försiktighet man använder sig av de gamla så kallade "ismerna". Man vill åstadkomma en syntes, en moderat ideologi, som skall kunna omfattas av stora grupper av vårt folk. Den gamla intressepartistämpeln, som partiet alltför länge fått dras med, vill man nu en gång för alla göra sig av med.

För att uppnå detta har man lagt tyngdpunkten vid frihetsbegreppet, som löper som en röd tråd genom hela programförslaget. Det uttrycks i ord som frihet, valfrihet, oberoende. Idéhistoriskt har dessa ord en omisskännlig anknytning till den klassiska liberalismen. En modern filosof som Karl Popper och hans skrift "Det öppna samhället och dess fiender" (finns i tyska och engelska utgåvor) har säkert varit en inspirationskälla för programskrivarna. Programkommitténs genomsnittsalder är jämförelsevis låg. Vissa i äldre högerprogram viktiga begrepp har också tonats ner. Monarki, kyrka, försvar står det ingenting eller mycket litet om. Kanske borde ändå försvarets betydelse för vårt nationella oberoende ha understrukits ytterligare.

Samtidigt är det ostridigt, att programförslaget också anknyter till viktiga konservativa ideal. Friheten har varit ett centralt begrepp även i konservativ doktrin. Redan Edmund Burke skrev att "friheten är människans adelsmärke och samhällets mål." På andra ställen lägger man tyngdpunkten vid värdekonservativa begrepp som rättvisa, gemenskap, livskvalitet. På vissa punkter bör kanske just dessa konservativa inslag få än större tyngd, liksom arvet från socialkonservatismen. De sociala frågorna är tyvärr något missgynnade i programförslaget.

Programskrivarna är inriktade på nutiden och på det moderna samhällets problem. Det går inte att skriva politiska program för evigheten, och det har man varit väl medveten om. Ett program av denna typ måste grundas på en analys av vår tids människa och hennes situation. Vilken människosyn ligger då till grund för programförslaget?

Tyngdpunkten i förslaget har man lagt vid den individuella friheten och man vill i konsekvens därmed skapa ett samhälle, där medborgarnas rörelsefrihet inskränks av samhället på så få områden som möjligt. "Utan tilltron till förnuftet blir friheten och demokratin omöjlig", skriver man på ett ställe. På denna punkt borde programskrivarna ha gått ännu ett steg längre. Det märkliga är, att samtidigt som vår generations ungdom framstår som friare, mera obunden än någon tidigare, söker den ändå kraft och inspiration hos diktatoriska, likriktade ideologier. Samtidigt som man slår sönder gamla auktoriteter, söker man febrilt efter nya. Hos många finns det en tendens att försöka nedvärdera de institutioner, som vi har byggt

upp i vårt samhälle, och det demokratiska västerländska styrelseskicket. Som ett aktuellt exempel på detta kan jag peka på den unge filosofidocenten Torbjörn Tännsjös bok "Demokrati och proletär revolution" (Doxa förlag). Författaren till denna bok anser, att det enda riktiga sättet att göra Sverige till ett bättre land är genom revolution. Alltför många – ofta intelligenta och förnuftiga – ungdomar tror mera på den marxistiska likriktningen än på vårt pluralistiska samhälle.

Programskrivarna har uppfattat denna utmaning, men bemöter den på ett inte helt tillfredsställande sätt. I programförslaget finns ett mot marxismen polemiskt avsnitt, som man med fog kan låta utgå.

Det är visserligen oerhört viktigt att man kritiserar marxismen, men det är otillfredsställande med ett så starkt polemiskt avsnitt i ett program, vars tyngdpunkt är en presentation av den egna ideologin. Ett alternativ vore att man inom kommittén utarbetade en mera utförlig debattskrift, i vilken man ut-sätter marxismen för en kritisk analys. Samtidigt borde man då analysera frågan om varför marxismen lockat till sig så stora grupper.

Moderaternas alternativ

Det moderata samhällsalternativet bygger inte på jämlikhet och likriktning. Samtidigt som man slår vakt om de existerande värden vi har fått att förvalta, anger man en annan färdriktning. Här har också programkommittén en möjlighet att gå vidare i sin analys. Den så kallade "gröna vågen", miljöförstö-

relserna, nostalgien, längtan bort från det moderna samhället till en förlorad sörgårds-idyll – allt detta tar sig ofta överdrivna och omogna uttryck. "Knarkromantiken" är det mest skrämmande exemplet på detta. Samtidigt finns det på botten av denna nya inställning någonting som ett värdekonserverande parti skulle kunna ge en positiv innebörd. Man slår ibland vakt om nedärvda värden och miljöer på ett positivt sätt. Till och med det av radikala krafter dominerade kulturrådet har i sin målsättning ett "bevarandemål" – även om man i det fallet har ett intryck av att det är en läpparnas bekännelse. Här kan en modern reformkonserveratism peka på kontinuitetens och kulturbevarandets betydelse. Miljöfrågorna kan i detta sammanhang föras fram som en integrerad del.

Detta problem har ytterligare en aspekt. Vilken är familjens roll i det moderna samhället? Man skriver i programförslaget: "Varken staten eller andra kollektiv kan någonsin ersätta familjen som grunden för gemenskap i samhället. Därför vill vi värna familjen i de olika former den kan ha." Familjen genomgår i våra dagars Sverige en långt mera djupgående kris än många har uppmärksammat. Nativiteten sjunker, skilsmässorna ökar, antalet ensamstående föräldrar – mestadels unga kvinnor – är stort. Till en del är problemen säkert av ekonomisk art. Men detta är inte hela förklaringen, utan orsakerna är förmodligen mera djupgående. Kvinno- och mansrollerna håller på att förändras, och samhället har ännu inte anpassat sig till denna nya situation.

I vårt samhälle har man dessutom i allt högre grad tagit ansvaret från de enskilda

medborgarna och familjerna, samtidigt som man nedvärderat familjernas roll och uppvärderat samhällsinstitutionernas. I ett sådant samhälle blir det allt svårare för familjerna att bibehålla sin inneboende styrka och livskraft. I kampen för familjens rätt har Moderata Samlingspartiet en av sina viktigaste uppgifter för framtiden. Friheten får inte bara gälla individen, utan även familjen.

Moderata Samlingspartiet har på alla dessa områden stora möjligheter att gripa det ideologiska initiativet och därigenom lägga grunden för en ny politik i Sverige. Detta gäller för övrigt inte bara familjepolitiken. Samma resonemang kan tillämpas på både socialpolitik och utbildningspolitik. På ytterligare en punkt bör partiets idékonserverativa karaktär slås fast. I all den föränderlighet, som vi dagligen upplever omkring oss, glömmar man ofta att det även i stillastående kan finnas en inneboende dynamik. Om allt ständigt befinner sig i rörelse, ges aldrig tillfälle till överblick, rofull kontemplation, kraftsamling. Liksom gångna tider hade sina – ofta påtalade – brister, hade de också sina förtjänster. Har inte mycket av tidigare generationers värdegemenskap gått förlorad?

Förändring och utveckling bör inte heller utesluta kontinuitet och gemensamma normer. Hur viktigt är det inte att vi behåller greppet om teknisk och maskinell utveckling! Datatekniken är bara ett, men ett viktigt, exempel på detta. Människovärdet måste skyddas, vilket blir än viktigare i ett samhälle, där kyrkans en gång givna roll har blivit allt mindre.

Det är stora uppgifter Moderata Samlingspartiet har i vårt svenska 70-tal. Det idépoli-

tiska programmet kommer att diskuteras och justeras. Den ideologiska nyorienteringen kommer att fortsätta. Men ett parti, som

är berett att både värna friheten och slå vakt om grundläggande mänskliga värden, kan se framtiden an med tillförsikt.